

הרב אורי שרקי

אורות - ארץ ישראל, הגדרת ארץ ישראל

מתוך ספר אורות [1], אורות ארץ ישראל, לראי"ה קוק

סיכום שיעור - עוד לא עבר את עריכת הרב

"ארץ ישראל איננה דבר חיצוני..."

מדוע מתחיל הרב בהגדרתו את ארץ ישראל בשלילה? במיוחד שהמשפט השני מתחיל בחיוב: **"ארץ ישראל היא חטיבה עצמותית..."**?

כלומר, למה הרב אומר לנו מה ארץ ישראל איננה?! עדיף שיתחיל במה הארץ הינה! אלא, שיש עניינים שמפאת גודלם אפשר להבינם רק אם מתחילים בדרך השלילה [2]. כלומר, יש הגדרות שנתנו אנשים אחרים לארץ ישראל, שהן שגויות לדעת הרב קוק זצ"ל. ומהן, אם כן, אותן ההגדרות השגויות?

ממשיך הרב את משפטו הראשון: **"ארץ ישראל איננה דבר חיצוני, קניין חיצוני לאומה, רק בתור אמצעי למטרה של ההתאגדות הכללית והחזקת קיומה החומרי או אפילו הרוחני"**. הדעה הרווחת באותם הימים ביהדות המערבית טוענת שארץ ישראל היא דבר חיצוני. והרב קוק יוצא נגד התפיסה הזו [3]. כלומר, הדעה הזו אומרת שארץ ישראל היא כמו רכוש של העם; היא שלנו - אך לא באופן מהותי, אפשר להחליף אותה ואיננו תלויים בה כלל [4]. לדוגמא: יש כאלה שאומרים שכדאי לעלות לארץ כי אפשר לקיים בה מצוות התלויות בארץ, או כי יש בה מקלט בטוח. אומר הרב קוק: **"כולם טועים"** [5].

אם כן, מטרת ארץ ישראל היא לא מקום שיאגד את כל היהודים, ולא שיהיה מקום שיחזיק אותנו כלכלית (**"החזקת קיומה החומרי"**) ואפילו לא מקום שיקדם אותנו רוחנית. (כמאמר השיר: 'אוויר הרים צלול כיון'). אז מה היא כן? **"ארץ ישראל היא חטיבה עצמותית"** [6] **קשורה בקשר חיים עם האומה, חבוקה בסגולות פנימיות עם מציאותה**". אומר הרב קוק: ארץ ישראל ועם ישראל הם דבר אחד.

רק בשפה העברית המילה המציינת את הנקבה שבאדם, היא מילה נקבית שמציינת את המילה של הזכר שבאדם. כלומר: בשפה העברית המילה שמייצגת את הזכר שבאדם היא **"איש"**, והמילה שמייצגת את הנקבה שבאדם היא: **"אישה"**. רק אות אחת מפרידה ביניהם. וזה ייחודי לשפה העברית. מסקנה: לפי העברית, האישה היא ההשלמה של האיש, והאיש הוא ההשלמה של האישה. כלומר, הם זהות אחת, שאי אפשר לאחד מהם בלי השני. מה שאין כן בשאר השפות: האיש הוא זהות שלמה, נפרדת מהאישה. והאישה היא זהות שלמה נפרדת מהאיש [7]. נשאלת השאלה: אם (לפי שאר השפות) האיש והאישה הם ישויות נפרדות, למה הם נישאים אחד לשנייה בדיוק כמו מדברי השפה העברית? תשובה: הם מתחברים זה לזה כי הם זקוקים זה לזה, אבל זו הזדקקות חיצונית. (בדיוק שכמו שאדם ששונה מיץ, זקוק למיץ. אך אין זה אומר שהמיץ נהפך לחלק עצמותי ומהותי בו). מה שאין כך בעברית, שהאיש והאישה ביחד הם ה"אדם". שהרי בעברית איש ואישה ביחד נקראים "אדם". יוצא לפי זה שמציאות קולקטיבית נקראת "אדם" [8].

בעברית, הנקבה של המילה "אדם" היא "אדמה". יוצא לפי זה שכמו שהאיש והאישה הם שני צדדים של אותה הזהות, כך האומה והארץ הם כמו איש ואישה [9]. כלומר: יש קשר של זוגיות בין האומה לבין הארץ. וזה שונה מהקשר בין הגויים לארצם. אצל הגויים הארץ נקראת: "מולדת", כלומר יש להם יחס של הורות כלפי ארצם.

הקשר בין איש להוריו הוא קשר טבעי, בלתי ניתן לשינוי ובלתי בחירי. לעומתו הקשר בין האיש לאשתו הינו קשר בחירי, רצוני ונעלה יותר (מדובר באותה נשמה במקור, שכדי

להיפגש איתה צריך לעשות מעשה של בחירה). וזה הבדל מאוד משמעותי: אצל הגויים כשאומות נקשרות לאדמה שלהם, הם הופכים להיות פשיסטים [10]. כלומר: אצל הגויים הקשר בינם לבין אדמתם יוצר חטא, מעין גילוי עריות קולקטיבי [11]. הלאומיות של אומות העולם מובילה לרשע. בעם ישראל זה קשר של נישואים. הרי עם ישראל נולד במצרים, והתורה מצווה אותנו לא לחזור לשם, כדי שלא יהיה גילוי עריות קולקטיבי. (מותר לבקר במצרים אך לא מעבר לזה). כלומר, הקשר לארץ ישראל הוא כמו קשר של נישואים.

כשאדם מתחתן זה נראה כמו ניתוק מהכלל: שנה אחת הוא לא יוצא מהבית, שנה אחת הוא לא מתגייס וכולי. אך בנישואים הוא יוצר את התא שמשפיע על הכלל בעתיד. כלומר: נישואים עוזרים לכלל בסופו של דבר. וזאת אומרת שככל שאנו מעמיקים את קשרינו לארץ ישראל אנו מעמיקים את שליחותנו האוניברסאלית [12]. ולכן: אין בעם ישראל סתירה מהותית בין הלאומיות לבין האוניברסאליות, אלא להפך: הפונקציה האוניברסאלית מתקיימת בארץ, כמו שנאמר: "כי מציון תצא תורה".

בהתחלה זה נראה כמו אצל הגויים: בכיבושינו את הארץ אנו נראים רע, אך זה בשביל לתקן את העולם [13]. ולכן: הברירה שלפניה עומד האדם המערבי היא או: לאהוב את אדמתו ואת עמו, ואז לשנוא את העולם כולו. או להיות מחובר לעולם כולו ואז לשנוא את אדמתו ואת עמו. וזה יוצר בעיה: מצד אחד אדם ללא שורשים הוא לא אדם, ומצד שני האדם עם השורשים הוא בהמה. כלומר: יש פה איזה שהוא מתח, ועם ישראל נותן את הנוסחה שפותרת את הבעיה הזו: אנו הלאומיות הלגיטימית היחידה. מטרתנו היא (בשונה ממטרות שאר העולם): "ונברכו בך כל משפחות האדמה" (בראשית, כח', יד'). כלומר: אין לנו עניין ללמד את העולם דת, אלא ללמד את העולם את הקדושה של החיים הלאומיים.

הערות:

[1]: שאלו את הרב צבי יהודה מדוע הוא קרא לספרו "אורות" בעוד הרב הנזיר קרא לספר שהוא ערך "אורות הקודש" והרב ענה שספרו הוא "קודש קודשים", ועל כן אי אפשר לקרוא לו רק בשם "קודש".

עוד דבר: "אורות" בשפתו של הרב קוק פירושו: "תפיסות". כלומר: הרב קוק מלמד אותנו שדרך מהלך הגאולה מתחדשות אצלנו תפיסות חדשות.

[2]: לדוגמא: הקב"ה. הפילוסופים אומרים שאם אתה רוצה לדעת מהו האלוהים עליך להגדיר קודם מה הוא לא. כלומר: ככל שהדבר יותר גדול עליך לשלול אותו יותר כדי להבינו, לסלק הבנות שטחיות שמעכבות מלהבין את ההבנה הנכונה.

[3]: אגב, הרש"ר הירש היה ממובילי דעה זו: הוא ראה בארץ ישראל קניין חיצוני ותו לא. נשאלת השאלה: איך הוא מסביר את העיסוק של התורה בארץ ישראל? תשובתו הייתה: יש לנו כלפי ארץ ישראל רגשות עזים, אך לא יותר מכך. כלומר: הקיבוץ של העם בארץ ישראל בחזרתנו ממצרים היה קיבוץ לוגיסטי בלבד, על מנת לפזר אותנו בגלות, ששם ייעודינו הסופי: להפיץ קדושה בעולם.

[4]: לכל דור יש את העניין שלו שמצריך בירור. לדוגמא בתקופת השופטים העבודה זרה הייתה מצויה ולכן היה נדרש בה עיסוק של גדולי הדור, שימגרו אותה. או למשל בתקופת הסמ"ג רוב היהודים לא הניחו תפילין, וזה עמד בראש מעייניו. וכך בדורו של הרב קוק: ארץ ישראל היא הסוגיה העיקרית בדור, שאותה הוא מברר. כלומר: בתקופה של לפני קום המדינה היה רצון עז בעם לשוב לארץ ישראל, ורב קוק מנתח רצון זה. (הרב קוק לא היה הרב הציוני היחיד בתקופתו, אלא הוא היה במרכז של תנועה זו. אך בהחלט לא היחיד).

[5]: לדוגמא: הרי ישראל היא לא המקום הכי בטוח ליהודים בעולם אז למה הרוצים מקלט בטוח הגיעו דווקא לכאן? וכך כל אחד הקים מפלגה שמקדמת את הרעיון שלו, כשבאמת אין שום הגיון לרעיון שלו. אז למה אנשים נותנים הסבר למה שהם עושים, למרות שהוא חסר הגיון? משום שאדם לא רוצה לעשות מעשה בלי הסבר, כי כך הוא נחשב למשוגע. והסיבה האמתית שכולם עלו לארץ היא שהקב"ה רצה שכך יהיה.

[6]: "חטיבה" פירושה: אחדות. "עצמותית" פירושה: עצם הדבר. אם כן "חטיבה עצמותית" פירושה: אחדות עצמית. כלומר: עם ישראל וארץ ישראל הם דבר אחד.

[7]: לדוגמא באנגלית: "איש"=man . "אישה"=wife.

[8]: לדוגמא: אומה שלמה גם כן נקראת אדם, כמו שכתוב ביחזקאל: "ואתם צאני צאן מרעיתי, אדם אתם נאום ה' " (יחזקאל, לד', לא').

[9]: בכלל ביהדות יש קשר עצמותי בין האדם לאדמה, שנאמר: "ויצר ה' אלוהים את האדם עפר מן האדמה" (בראשית ב', ז').

[10]: פירוש "פשיזם": לאומיות חזקה שרואה את החיים הקולקטיביים כעליונים מן המוסר. כלומר: יותר חשוב הקשר אל האדמה מאשר המוסר.

[11]: פירוש "החיים קולקטיביים": חיי האומה בארצה.

[12]: יהושע כבש את הארץ, ויהושע לפי המסורת חיבר את תפילת "עלינו לשבח" (שמדברת על תיקון העולם במלכות ש-די) כשחצה את הירדן. כלומר: יש קשר בין כיבוש הארץ לתיקון העולם.

עוד דבר: המושג: "הכיבוש משחית" נכון רק למי שאין לו תורה. למי שיש תורה אין סיבה שהכיבוש ישחית אותו.